

КОРОЄД С. О.,доктор юридичних наук, професор,
в.о. обов'язки президента*(Науково-дослідний інститут
публічного права)*Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.4.1.15>**«ПРОДОВЖЕННЯ» МАТЕРІАЛЬНИХ І ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ
НА ЧАС ДІЇ КАРАНТИНУ ТА ВОЄННОГО СТАНУ**

В статті розглядаються правові наслідки впливу карантину (2020 рік) та воєнного стану (2022 рік) на правове регулювання цивільних і цивільних процесуальних відносин в частині обчислення матеріальних (позовної давності) і процесуальних строків. Зокрема, відповідно до Законів № 540-IX та № 2120-IX, яким внесено зміни до кодексів матеріального і процесуального права, зокрема Цивільного кодексу України, такі строки було “продовжено” на строк дії карантину/воєнного стану. З огляду на ці законодавчі зміни наводиться думка науковців, які вважають дискусійним застосування терміну “продовження” для обчислення перебігу матеріальних строків (позовної давності). Тому вказане питання становить науковий і практичний інтерес, а відтак метою статті стало визначення правової природи “продовження” зазначених строків та встановлення впливу норми про “продовження” строків на їх перебіг. Підтримується позиція окремих вчених, які вважають, що при продовженні строків їх перебіг, який відбувається у період дії воєнного стану, не зараховується при обчисленні. Це саме відбувається й при зупиненні перебігу позовної давності. Наголошується, що в конкретному випадку обставиною, з якою вищевказані закони пов'язували “продовження” зазначених строків, є карантин/воєнний стан, тобто тимчасові (обмежені певним періодом у часі) обставини, існування яких не давало закінчитись строкам в цей період. Обґрунтовується висновок, що якщо строк (позовна давність) в період дії карантину/воєнного стану не може закінчитись, то й вказаний період не може впливати на тривалість визначеного законом строку (позовної давності). Тобто період дії карантину/воєнного стану не зараховується в перебіг строку (позовної давності), а відтак внаслідок “продовження” визначений законом строк (позовна давність) не збільшується. У зв'язку з цим аргументується, що із набранням чинності Законом № 3450-IX, в умовах дії воєнного стану, перебіг строків залишався зупиненим, а продовження їх перебігу пов'язане із припиненням вказаних обставин (припиненням дії воєнного стану). Щодо “продовження” процесуальних строків, зазначається, що тут так само їх перебіг в той період часу не відбувався.

Ключові слова: *строк, термін, позовна давність, процесуальний строк, продовження, зупинення, переривання, поновлення, перебіг, цивільне право, цивільний процес, захист цивільних прав, карантин, воєнний стан.*

**Koroied S. O. “Extension” of substantive and procedural terms
for the duration of quarantine and martial law**

The article examines the legal consequences of the impact of quarantine (2020) and martial law (2022) on the legal regulation of civil and civil-procedural relations in terms of calculating substantive (limitation period) and procedural terms. In particular, in accordance with Laws No. 540-IX and No. 2120-IX, which amended the codes

of substantive and procedural law, in particular the Civil Code of Ukraine, such terms were “extended” for the duration of quarantine/martial law. From the overview of these legislative changes, it is presented the opinion of scientists who consider the use of the term “extension” to calculate the course of substantive terms (limitation period) as debatable. Therefore, the specified issue is of scientific and practical interest, and therefore the purpose of the article was to determine the legal nature of the “extension” of the specified terms and to establish the influence of the norm considering the “extension” of terms on their run. It is supported the position of some scientists, who believe that when extending terms, their running, which occurs during the period of martial law, is not included in the calculation. The same thing happens when running of the limitation period is suspended. It is emphasized that in a specific case, the circumstance with which the above-mentioned laws linked the “extension” of the specified terms is quarantine/martial law, that is, temporary (limited to a certain period in time) circumstances, the existence of which did not allow the terms to expire during this period. The conclusion is substantiated that if the term (limitation period) cannot expire during the period of quarantine/martial law, then the specified period cannot affect the duration of the term (limitation period) specified by law. That is, the period of quarantine/martial law is not included in the running of the term (limitation period), and therefore, as a result of the “extension”, the term (limitation period) specified by law does not increase. In this regard, it is argued that with the entry into force of Law No. 3450-IX, under the conditions of martial law, the running of terms remained suspended, and their extension is connected with the termination of the specified circumstances (termination of martial law). Regarding the “extension” of procedural time limits, it is noted that here, their running did not occur during that period of time.

Key words: *term, deadline, limitation period, procedural term, extension, suspension, interruption, renewal, course, civil law, civil process, protection of civil rights, quarantine, martial law.*

Встановлення в Україні у 2020 році карантину, а також запровадження у 2022 році воєнного стану вплинуло майже на всі сфери суспільних відносин, включаючи правове регулювання цивільних і цивільних процесуальних відносин, передусім в частині обчислення матеріальних і процесуальних строків. Так, зокрема, у зв'язку із встановленням з 12 березня 2020 року на всій території України карантину (постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211), парламентом було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30 березня 2020 року № 540-IX, яким на строк дії карантину було “продовжено” строки, визначені зокрема, статтями 232, 269, 322, 324 ГК України, статтями 72, 128, 129, 139 СК України, статтями 257, 258, 362, 559, 681, 728, 786, 1293 ЦК України, статтею 233 КЗпП України, статтями 49, 83, 84, 170, 178, 179, 180, 181, 185, 210, 222, 253, 275, 284, 325, 354, 357, 360, 371, 390, 393, 395, 398, 407, 424 ЦПК України (а також інші процесуальні строки щодо зміни предмета або підстави позову, збільшення або зменшення розміру позовних вимог, подання доказів, витребування доказів, забезпечення доказів, а також строки звернення до суду, подання відзиву та відповіді на відзив, заперечення, пояснень третьої особи щодо позову або відзиву, залишення позовної заяви без руху, подання заяви про перегляд заочного рішення, повернення позовної заяви, пред'явлення зустрічного позову, заяви про скасування судового наказу, розгляду справи, апеляційного оскарження, розгляду апеляційної скарги, касаційного оскарження, розгляду касаційної скарги, подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами). Велика Палата Верховного Суду при цьому зробила висновок, що початок продовження вищевказаних строків потрібно пов'язувати саме з моментом набрання чинності Законом № 540-IX (тобто

2 квітня 2020 року), а не з моментом встановлення карантину (тобто 12 березня 2020 року) [1]. Одразу ж варто зробити застереження, що строки, які визначені в інших статтях вказаних законодавчих актів, Закон № 540-IX не продовжив. Наприклад, шестимісячний строк позовної давності для пред'явлення перевізникові позову, що випливає з договору перевезення вантажу, встановлений статтею 315 ГК України, продовжено не було. В подальшому, у зв'язку із введенням в Україні з 24 лютого 2022 року воєнного стану (Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022), Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2120-IX (набрав чинності 17 березня 2022 року) строки, визначені у вищенаведених статтях Цивільного кодексу України, було “продовжено” на період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану. Тобто вищевказані матеріальні строки було “продовжено” окремо на період карантину і окремо на період воєнного стану (і лише Законом України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку відкриття та оформлення спадщини» від 8 листопада 2023 року № 3450-IX було внесено зміни, згідно з якими норму щодо “продовження” позовної давності було замінено на її “зупинення” на строк дії воєнного стану).

Аналіз положень наведених вище статей кодексів матеріального права свідчить, що вказані статті в основному регулюють питання позовної давності (тобто матеріальних строків захисту цивільних, сімейних, трудових прав). І якщо стосовно процесуальних строків застосування терміну “продовження” є прийнятним (юридично коректним), хоча й з певним застереженням (продовжено може бути лише процесуальний строк, встановлений судом), то щодо строків захисту прав застосування законодавцем вказаного терміну викликало серед науковців дискусію. Зокрема одні науковці зазначають, що поняття продовження строків (позовної давності) в розділі V Цивільного кодексу України «Строки та терміни. Позовна давність» не міститься, тож норми цього розділу не визначають змісту вказаного терміну і підстав застосування. За чинною редакцією Кодексу немає підстав ототожнювати продовження строків (позовної давності) з його зупиненням та перериванням, а тому застосування приписів ч. 3 ст. 263 та ч. 3 ст. 264 Цивільного кодексу України є неприйнятним. Норми п. 12 Прикінцевих та перехідних положень Цивільного кодексу України, якими запроваджено продовження позовної давності, також не розкривають його змісту, а отже, ця категорія не отримала належного правового визначення [2, с. 119]. Інші науковці наголошують, що термін, який було використано, а саме “продовження”, за своєю суттю не ідентичний терміну “зупинення”, адже строк формально не зупиняється й надалі відраховується, однак закінчитися в період дії карантину він не може і буде діяти до його завершення [3, с. 217]. Разом з цим, окремі науковці вважають, що Закон № 2120-IX (яким було “продовжено” строки позовної давності) розширив обставини зупинення позовної давності, у зв'язку з чим не тільки перебування позивача або відповідача у складі Збройних Сил України або в інших створених відповідно до закону військових формуваннях, переведених на воєнний стан, є обставиною зупинення позовної давності, а сам факт впровадження воєнного стану [4, с. 233]. А на сторінках юридичної періодики, з посиланням на Закон № 3450-IX, який передбачив вже “зупинення” позовної давності на строк дії воєнного стану, задають питання: чи можна зупинити строки позовної давності, які завершилися, але були продовжені [5].

З огляду на це вказане питання становить науковий і практичний інтерес, а тому є необхідним визначення правової природи “продовження” зазначених строків та встановлення впливу норми про “продовження” строків на їх перебіг, що й ставить за мету наша стаття.

Аналіз змісту положень Закону № 540-IX, яким були внесені зміни не лише до кодексів матеріального права, а й процесуальних кодексів, свідчить, що законодавець врегулював питання продовження саме тих строків, які пов'язані із судовим захистом прав. Адже позовна давність пов'язана із захистом порушених прав саме в судовому порядку (при цьому вплив позовної давності не припиняє зобов'язання і не перешкоджає кредитору звертатись до позасудових форм захисту) [6]. А відтак, мова йде лише про строки захисту цивільних прав, які реалізуються в судовому порядку.

В юридичній літературі висловлюється думка про те, що застосований в період дії карантину термін “продовження” є невдалим з точки зору законодавства України, оскільки останнє не містить взагалі згадки або можливості продовжувати терміни позовної давності, який встановлено законом. При цьому науковці вважають, що дана норма, введена законодавцем, порушує права відповідачів у відповідних справах, які у зв’язку з цим позбавлені можливості захиститися від неправомірних дій з боку позивачів [3, с. 217, 218]. Також наголошується, що запроваджене продовження строку позовної давності на строк дії карантину вочевидь є помилковим та некоректним з точки зору законодавчої техніки, внаслідок чого строки позовної давності (загальної та скороченої) не виправдано збільшено в часі без належного обґрунтування, що унеможливило реалізацію функцій цього правового інституту [2, с. 119, 120]. При цьому, окремі науковці “продовження” строків позовної давності фактично розглядають як її зупинення у зв’язку із воєнним станом, зазначаючи, що при продовженні строків їх перебіг, який відбувається у період дії воєнного стану, не зараховується при обчисленні [4, с. 233].

Так, дійсно, буквальне тлумачення вищенаведених законодавчих змін (Закони № 540-IX і № 2120-IX) свідчить, що для обчислення перебігу позовної давності в період карантину/воєнного стану законодавець застосував новий термін – “продовження” строків на строк дії карантину/воєнного стану. Кодекси матеріального права такий термін для обчислення перебігу позовної давності раніше не застосовували. Як зауважила Велика Палата Верховного Суду, до набрання чинності Законом № 540-IX не існувало норм щодо можливості продовження позовної давності (в тому числі встановленої статтями 257, 258 ЦК України) у зв’язку із запровадженням карантину через пандемію COVID-19. Тобто цей Закон містить нову норму, яка врегульовує суспільні відносини, що не були раніше унормовані і фактично виникли лише із запровадженням карантину відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211 [7]. Водночас в матеріальному праві використовується термін “зупинення” позовної давності.

З цього може скластись враження, що “продовжуючи” строки позовної давності законодавець фактично продовжив – змінив (збільшив в часі) тривалість визначених законом строків (позовну давність) на певний період (певну кількість років, місяців, днів дії в Україні карантину/воєнного стану), не змінивши при цьому визначені вищевказаними статтями граничні строки. Водночас стаття 259 ЦК України дозволяє змінювати тривалість позовної давності (і лише в сторону її збільшення) тільки за домовленістю сторін.

Проте, як слушно зауважують окремі науковці, що при продовженні строків їх перебіг, який відбувається у період дії воєнного стану, не зараховується при обчисленні [4, с. 233]. Це саме відбувається й при зупиненні перебігу позовної давності. Як роз’яснила Велика Палата Верховного Суду, зупинення перебігу позовної давності має тимчасовий характер, коли до її строку не зараховується час існування визначених законодавством обставин, за наявності яких цей строк не спливає [8]. Від дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу позовної давності, перебіг позовної давності продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення (ч. 3 ст. 263 ЦК України). В конкретному випадку такою обставиною, з якою Закони № 540-IX і № 2120-IX пов’язували “продовження” зазначених строків, є карантин/воєнний стан, тобто тимчасові (обмежені певним періодом у часі) обставини, існування яких не давало закінчитись строкам в цей період. А якщо строк (позовна давність) в період дії карантину/воєнного стану не може закінчитись, то й вказаний період не може впливати на тривалість визначеного законом строку (позовної давності). Тобто період дії карантину/воєнного стану не зараховується в перебіг строку (позовної давності). У зв’язку з цим неправильним було б говорити про те, що внаслідок “продовження” визначений законом строк (позовна давність) збільшився.

Велика Палата Верховного Суду, посилаючись на Закон № 540-IX, яким встановлено норму щодо “продовження” позовної давності, зазначає про виникнення нових відносин, що виникли лише із запровадженням карантину [7]. З цього висновку однозначно випливає, що саме запровадження карантину (як встановлено постановою Кабінету Міністрів України від

11 березня 2020 р. № 211 обставина) є новими відносинами, що не були раніше унормовані і спричинили зміни в правовому регулюванні перебігу позовної давності. Отже, Законами № 540-IX і № 2120-IX було визначено нові обставини – карантин/воєнний стан, які почали впливати на перебіг строків (позовної давності).

Викладене вище дозволяє зробити **висновок**, що застосування в Законах № 540-IX і № 2120-IX терміну “продовжуються” по відношенню до строків варто розуміти як продовження перебігу строків (позовної давності) після припинення існування вказаних обставин, тобто після закінчення дії карантину/воєнного стану. Таке продовження перебігу строків відповідає правилу, встановленому у ч. 3 ст. 263 ЦК України, згідно з якою від дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу позовної давності, перебіг позовної давності продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення. Отже, фактично Законами № 540-IX і № 2120-IX було встановлено нові обставини (карантин/воєнний стан) для зупинення перебігу строків (позовної давності), про що в подальшому безпосередньо й було визначено в Законі № 3450-IX, який лише замінив термін “продовження” на “зупинення”, але при цьому в Перехідних положеннях жодним чином не визначив особливостей перебігу строків в період їх “продовження” (з 2 квітня 2020 року до 30 січня 2024 року), а також не вказав, яким чином “продовження” строків трансформувалося в їх “зупинення”. А це означає, що із набранням чинності Законом № 3450-IX, в умовах дії воєнного стану, перебіг строків залишався зупиненим, а продовження їх перебігу пов’язане із припиненням вказаних обставин (припиненням дії воєнного стану).

Водночас із “продовженням” процесуальних строків питань у науковців-процесуалістів не виникає, адже, по-перше, така норма діяла відносно короткий проміжок часу – менше чотирьох місяців (до моменту набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо перебігу процесуальних строків під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 18 червня 2020 року № 731-IX, яким карантинні обмеження було визнано обставиною для поновлення пропущених процесуальних строків), а по-друге, так само як й з матеріальними строками, перебіг процесуальних строків в той період часу не відбувався.

Список використаних джерел:

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 06.09.2023, судова справа № 910/18489/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114904857>.
2. Гордієнко Т.О. Застосування позовної давності в період карантину. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 117–120. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/26.pdf.
3. Кочина О. С., Кот В. В. Застосування позовної давності в умовах воєнного стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 2. С. 215–219. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303198/295274>.
4. Сліпченко А. С. Позовна давність у період дії воєнного стану в Україні. Проблеми цивільного права та процесу: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Харків, 20 травня 2022 р.). С. 231–234. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3de18147-0b58-4d7f-9d9a-d6fb92a23012/content>.
5. Кравець Р. Ю. Прострочене продовження строків. Юридичний інтернет ресурс «Протокол». 11.11.2024. URL: https://protocol.ua/ua/prostrochene_prodogvennyia_strokov/.
6. "Поза кадром". Ольга Ступак про практику ВС щодо іпотечних спорів. Веб-сайт Асоціації правників України. 14 липня 2021 р. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8553/>.
7. Ухвала Великої Палати Верховного Суду від 1 лютого 2023 року, судова справа № 910/18489/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108766690>.
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 червня 2021 року, судова справа № 904/3405/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98327543>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.08.2025

Дата публікації: 26.09.2025

